

Georgijus SEZEMANAS

KAI KURIE VOSYLIAUS SEZEMANO GIMINIŲ GYVENIMO EPIZODAI

*A FEW EPISODES FROM THE LIVES OF THE RELATIVES
OF PROFESSOR VOSYLIUS SEZEMANAS*

The philosopher Vosylius SEZEMANAS (1884–1963) was the son of Emil Sesemann (1840–1904), a physician, and Marie Baeckmann (1845–1926). His sister Ida Marie (1876–1942) married Oswald Parland (1876–1956), an engineer. The philosopher's son Georgijus SEZEMANAS presents a few episodes from the lives of members of the Baeckmann and Parland families. Professor Sesemann's nephew, the Finnish poet and writer Henry Parland (1908–1930), lived the last two years of his life in Kaunas, where he wrote several poems, and the unfinished novel in Swedish Sönder (om framkallning av Veloxpapper). These works have been translated into many languages, including Lithuanian (the poetry collection Spring in Kaunas, translated in 2004 by Petras Palilonis, and the novel To Pieces (Sönder), translated in 2011 by Agne Kudirkaitė-Ydrauw).

Kaip žinia, Vosylius buvo gydytojo Emilio Sesemanno (1840–1904) ir Marie Baeckmann (1845–1926) sūnus, o jo sesuo Ida Marie Sesemann (1878–1942) ištekėjo už inžinieriaus Oswaldo Parlando (1876–1956). Todėl skaitytojams norėčiau pateikti būtent Baeckmannų ir Parlandų gyvenimo epizodus, juolab kad profesorius Sezemano sūnėnas – poetas ir rašytojas Henry Parlandas (1908–1930) dvejus paskutinius savo gyvenimo metus praleido Kaune, per kuriuos sukūrė nemažai eilėraščių ir nebaigtą romaną švedų kalba „Sönder (om framkallning av Veloxpapper)“. Šie kūriniai išversti į daugelį kalbų, tarp jų ir į lietuvių (eilėraščių ciklas „Pavasaris Kaune“, išverstas ir sudarytas Petro Palilionio 2004 metais, bei romanas „Sudužo“, išverstas Agnės Kudirkaitės-Ydrauw 2011-aisiais).

Pradėsiu pasakoti nuo Baeckmannų ir Sesemannų ryšių užmezgimo.

Baeckmannų genties ryškiausia figūra – tai, be abejo, pastorius Carlas Leberechtas Baeckmannas. Jis gimė 1809 metais Kurliandijoje, Valtershofe prie Talzeno miestelyje (dabartinėje Latvijoje, prie Jelgavos), malūnininko Johanno Gottfriedo Baeckmanno šeimoje. 1827 metais išvyko į Dorpatą (Tartu, Estija) mokytis teologijos. Baigė mokslus 1831, o 1833-iaisiais Mitavoje (dabartinė Jelgava) jam buvo suteiktas pastoriaus titulas. Tais pačiais metais Rygoje vedė fermerio Karlo Ludwigo Plato dukrą – Karoline Selmą Concordie Plato ir buvo paskirtas tolesnei šventiko tarnybai – Minsko liuteronų Šv. Mykolo bažnyčioje.

Tačiau beveik iš karto užklupo dvi bėdos: iš pradžių mirė jo žmona, o po to per gaisrą visiškai sudegė bažnyčia. Nuo 1835 iki 1848-ųjų Karlas Baeckmannas buvo Kremono (Krimulda, Latvija) bažnyčios vyresniuoju pastoriumi. 1836 metais vedė jaunesniąją mirusios žmonos seserį – Idą Marie Sophie Plato ir kartu sulaukė penkių vaikų. Dar septynerius metus nuo 1848-ųjų tęsė pastoriaus tarnybą Salisburge (dabartinis Mazsalaca, Latvija), kur gimė šeštasis vaikas – sūnus Leberechtas Theodoras. 1855 metais Karlas Baeckmannas buvo paskirtas Peterburgo Šv. Kotrynos liuteronų bažnyčios vyresniuoju pastoriumi (tarnavo iki 1875-ųjų), o šalia esančioje vokiečių Karlo May'jaus gimnazijoje pradėjo dėstyti evangelijos pagrindus.

Bet kokios caro Rusijos imperijos mokyklos gyvenimas buvo glaudžiai susietas su religija. Evangelijos dėstymas mokyklose buvo privalomas dalykas ir brandos atestatuose buvo įrašomas pirmuoju numeriu. Karlo May'jaus gimnazijos diena prasidėdavo nuo bendros maldos. Dauguma mokinių buvo liuteronų tikėjimo, tad maldą paprastai vokiečių kalba skaitydavo pastorius, o po to visi mokiniai kartu giedodavo kokį nors choralą akompanuojant armonikai. Pagrindinis mokyklos lo-

Pastorius Baeckmann.

Pastoriaus Baeckmanno kirka Krimuldoje. www.tvnet.lv

zungas buvo žodžiai: „Pirma mylėti, paskui mokyti“. Tad pastorius mokykloje visada buvo itin svarbus ir gerbiamas asmuo.

Iš Selmos Baeckmann, pastoriaus dukros, dienoraščio, rašyto jos 1865–1866 metais, ištraukos sužinome, jog tuo laikotarpiu Peterburge gyveno dvi labai draugiškos Sesemannų ir Baeckmannų šeimos.

Sesemannų šeimą sudarė:

– Vosylius Sezemano senelis Georgas Sesemannas, jį vadindavo Jegoru, 1800–1876;

– Vosylius Sezemano močiutė Amalie Sesemann, 1821–1904;

– jų sūnus, Vosylius Sezemano tėvas, Emilis Sesemannas, 1840–1907;

– jų dukra Clara Sesemann, 1844–1904.

Baekmannų šeima:

– Vosylius Sezemano senelis Carlas Leberechtas, 1809–1879, Peterburgo Šv. Kotrynos bažnyčios (*kirche*) vyresnysis pastorius;

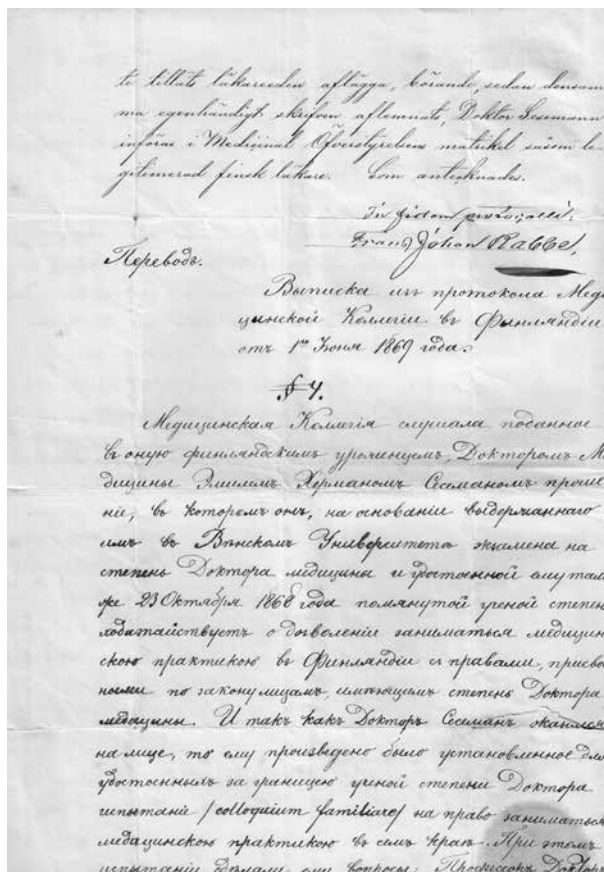
– jo žmona, Vosylius Sezemano močiutė Ida Marie, 1813–1883;

– jų sūnūs: Woldemaras, 1838–1904; Carlas, 1843–1909; Johannesas, 1848–1921; Leberechtas, 1850–1882;

– jų dukterys: Selma (1840–1886) – dienoraščio autorė ir Marie (1845–1926) – Vosylius Sezemano motina, artimieji ją vadindavo Muša.

Abi šeimos buvo labai religingos, mėgo muziką, lankė tą pačią Šv. Kotrynos liuteronų bažnyčią. Emilis, jo sesuo Clara ir pastoriaus Baeckmanno vaikai buvo panašaus amžiaus, todėl greitai susidraugavo. Svečiuodamiesi vieni pas kitus, skambindavo fortepijonu, grodavo akordeonu. Baekmannų namuose buvo du fortepijonai, todėl vaikai dažnai skambindavo keturiomis rankomis. Kartais skambindavo ir Emilis su Selma. Bendraudami prie arbatos ar kavos puodelio, kalbėdavosi apie literatūrą, ypač poeziją, religiją, filosofiją (dažniausiai apie Goethe ir Schillerį). Clara buvo tyli ir rami, turėjo nuostabų balsą, giedojo bažnyčios chore ir drauge su Selma ir Muša lankydavo sakralinės muzikos koncertus. Kartą Selma, Muša ir Clara buvo Claros Schumann koncerte, kuriame ji skambino Chopino „Ekspromtą“, savo vyro kompozitoriaus Roberto Schumanno kūrinį, ir susižavėjo jos skambinimu. Per šventes pas Sesemannus vakarienei susirinkdavo didelės kompanijos. Visi klausydavosi Claros ir kitų svečių dainavimo bei skambinimo. Iš pradžių Emilis Sesemannas daugiau bendravo su vienmete Selma, vėliau skyrė savo dėmesį Marijai ir vedė ją būdamas trisdešimt vienerių. Selma turėjo problemų su sveikata, dažnai skundėsi galvos skausmu, nuovargiu, nemiga, kartais ištisas dienas praleisdavo lovoje. Nepaisant to, ji nemažai padėdavo šeiminkauti, siūdavo ir megzdavo. Mėgo skaityti, skambinti fortepijonu, giedoti choralus bei psalmes. Be to, mokykloje dėstė muziką, aktyviai užsiiminėjo labdara. Mirė vos 46 metų.

Emilis Sesemannas dar mokykloje susidomėjo medicina, ypač anatomija. Įstojo ir sėkmingai baigė Peterburgo universiteto Medicinos fakultetą, o būdamas 28-erių Vienos universitete apgynė medicinos daktaro laipsnį. Dirbdamas docentu Helsingforso (Helsinki) imperatoriaus Aleksandro universitete, papildomai įgijo teisę užsiiminėti medicinos praktika Suomijoje. Šie dokumentai ir dabar saugojami mano namuose. Laisvalaikiu Emilis grodavo violončele, kurią paveldėjo

Išrašas iš protokolo dėl daktaro laipsnio suteikimo Emilii Sesemannui. Asmeninis autoriaus archyvas

Vosylius Sezemanas su seserimi Ida Marie. Asmeninis autoriaus archyvas

Vosylius Sezemanas su motina ir seserimi Ida Marie.
Asmeninis autoriaus archyvas

iš savo tėvo, o paskui perdavė savo sūnui – Vilhelmui (mano tėvui), šis grodavo ja iki pat savo mirties.

Vilhelmo (Vosylius) Sezemano sesuo (Ida Marie, ją namiškiai vadindavo Tibu), ištekėjusi 1904 metais už geležinkelio inžinieriaus Oswaldo Parlando, padėjo užsimegzi Sesemannų ir Parlandų giminystei. Pirmasis iš Parlandų – Johnas (1758–1842) – atvyko į Peterburgą iš Anglijos XVIII amžiaus pabaigoje, karaliaujant Rusijoje Jekaterinai II, ir padarė puikią karjerą. 1810 metais Johnas tapo imperatoriaus Aleksandro I kamerdineriu ir ėjo šias pareigas iki pat imperatoriaus mirties 1825-aisiais. 1837 metais jis vėl buvo pakviestas prie dvaro tarnauti imperatoriaus Nikolajaus I kamerfurjeriu, turėjo nuosavus namus Peterburge ir sukaupė nemažą turtą. Pats garsiausias iš Parlandų buvo architektūros akademikas Alfredas Parlandas (1842–1919). Jo pagrindinis kūrinys – prie Jekaterinos kanalo, caro Aleksandro II nužudymo vietoje, pastatytas (1883–1907) Kristaus Prisikėlimo soboras, liaudies vadinamas *Спас-на-крови*. Atlaikęs kelių įžymių architektų konkurenciją, tarp kurių buvo ir tokia garsenybė kaip Nikolajus Benua, Parlando projektas buvo pripažintas geriausiu. Peterburge yra ir kitų pastatų, suprojektuotų pagal Alfredo Parlando projektus. Jisai sukūrė ir kai kurių ikonų rėmų mozaikos ornamentus.

Ida Marie Sesemann ir Oswaldas Parlandas susilaukė keturių sūnų: Henry George Williamo (1908–1930), Oscaro Persivalio (1912–1997), Ralfo (1914–1995), Hermanno Nicolajaus Victorio (1917–2019). Parlandų šeima dažnai svečiavosi, o nuo 1913 iki 1921-ųjų ištiesai gyveno prie Vyborgo Tikkala sodyboje. Ši sodyba nuo 1861 metų buvo Sesemannų – pirklių turtuolių šeimos nuosavybė. Trečioje pakopoje Sesemannų gentis išaugo beveik iki trisdešimties žmonių, todėl prasidėjo atskirų naujų namų statyba.

Oswaldas Parlandas, baigęs Peterburgo transporto kelių institutą, kaip geležinkelio specialistas, statė tiltus ir tiesė tunelius plačioje Rusijos imperijos teritorijoje. Iš karto po instituto dar nevedęs jaunuolis išvyko į Orenburgą, kur dalyvavo tiesiant pagrindinę Vidurinės Azijos geležinkelio magistralę. Po to persikėlė į Lietuvą ir Baltarusiją – čia tiesė geležinkelį tarp Vilniaus ir Gardino. Kaip tik tuo metu, 1904-aisiais, jis ir susituokė su Ida Marie, kuri kartais keliaudavo su juo. Pvz., jų sūnus Oscaras gimė Kijeve, kai Oswaldas buvo paskirtas

dirbti Ukrainoje ilgesnį laiką. Tačiau dažniausiai Idai Marie su vaikais tekdavo suktis vienai. Todėl jos motina Marie Sesemann, gyvenusi tuo metu Sesemannų vardinėje Tikkala sodyboje, nutarė padėti dukrai ir pakvietė ją pas save, o kiek vėliau pastatė šalia atskirą namą, kuriame nuo 1913-ųjų ir apsigyveno Parlandų šeima. Ten ir gimė jaunesnieji Oswaldas ir Idos Marie sūnūs – Ralfas ir Hermannas. 1920 metais Oswaldas baigė darbus Rusijoje ir prisijungė prie šeimos. Po kiek laiko Parlandų šeima paliko sodybą ir apsigyveno Helsinkio priemiestyje Grankuloje (Grankulla – švedų k., suomiškai – Kauniainen). Vasarą šeima atostogavo netoliese esančiuose kaimuose, ir vietos vaikai apmėtydavo Henry ir Oscarą akmenimis ir visai įžeidinėdavo, dažniausiai šaukdami: *Ryssä! Ryssä!* (Rusai! Rusai!), nors abu broliai stengdavosi nė žodžio netarti rusiškai ir šnekėdavo tik vokiškai. Ir mokykloje klasiškai Henry laikė rusų emigrantų sūnumi, nors Parlandai ir turėjo Suomijos pilietybę, o Sesemannai siejo savo ryšį su Suomija jau daugiau nei 300 metų.

Šiek tiek smulkiau apšviesiu brolių Parlandų biografiją. Oscaras Persivalis (dėl šio vardo jį vaikystėje vadindavo Persiku) studijavo mediciną, specializavosi nervų ir psichikos ligų srityje. Susidomėjo šių ligų gydymo ypatumais taikant vizualinio meno bei psichoanalizės metodus. Nuo 1960-ųjų dirbo Nikkilia (30 km nuo Helsinkio) psichiatrinės klinikos vyriausiuoju gydytoju. Domėjosi literatūra ir daile. Kaip rašytojas debiutavo psichologiniu kūriniu švedų kalba „Förvandlingar“ („Virsmas“). Didžiausio pripažinimo sulaukęs jo romanas „Den förtrollade vägen“ („Užkerėtas kelias“) bei romanas „Jaučio metai“ („Tjurens år“) tapo švedų režisieriaus Åke's Lindmano sukurtų filmų pagrindu. 1991-aisiais išėjo jo memuarai „Žinios ir empatija“ („Kunskap och inlevelse“). Knygoje pateiktos Oscaro vaikystės ir jaunystės šeimos nuotraukos bei jo nupiešti giminių portretai. Vienas tokių kūrinių – mūsų bendros močiutės Idos Marie portretas – kabo ir mano namuose. Turiu ir padovanotas man Oscaru su jo autografais dvi švediškas knygas.

Su kitu savo pusbroliu – Ralfu Thomu Friedrichu Parlandu buvau susitikęs tik kartą – 1990-aisiais, kai Ralfas buvo atvykęs iš Stokholmo į Helsinkį kartu su savo naująja ir jaunąja žmona Berit. Ralfas tuomet buvo atvykęs po neseniai ištikto insulto, ir nors gerai mokėjo rusų kalbą, bendrauti su juo buvo sunku. Ralfas – profesionalus švedų ir suomių rašytojas, poetas, žurnalistas ir vertėjas.

Nuo 1948 metų jis gyveno Švedijoje. Bendradarbiavo spaudoje (dienraščiuose „Dagens Nyheter“, „Stockholms-Tidningen“, kultūriniame politiniame žurnale „Nya Argus“), radijuje. Sukūrė novelių (rinkiniai „Dušas“ („Dush“, 1934), „Ebonitas“ („Ebonit“, 1937), „Erosas ir elektronai“ („Eros och elektronerna“, 1953), „Beždžionė eina į dangų“ („En apa for till himmelen“, 1961), poezijos (rinkiniai „Distancija“ („Avstånd“, 1938), „Abelio y Aifar dainos“ („Abel y Aifars sånger“, 1941), „Būsimasis pasiekimas“ („Mot fullbordan“, 1944), „Netobulas žmogus“ („Oavslutad människa“, 1946), „Eolita“ (1956), muzikos tyrinėjimo veikalų, romanų. Kūrybai būdinga ironija, satyra, religinio misticizmo, modernizmo, mokslinės fantastikos poetika, pasitelkiami gamtos mokslų, įvairių technologijų, muzikos (ypač džiaz) įvaizdžiai, būdinga orientalistinė, mitologinė tematika. Reiškiamą nuostatą apie karo beprasmiškumą: žmogus, išgyvenęs karą,

nebeturi iliuzijų ir nebepuoselėja buvusių vertybių. Išvertė J.W. Goethe's, Roberto Musilio kūrinį.

O dabar – apie vyriausiąjį iš keturių brolių Parlandų – Henry George'ą Williamą, palikusį ryškų pėdsaką Lietuvos kultūros gyvenime. Henry gimė 1908-aisiais Vyborge, mirė Kaune 1930-aisiais. Tačiau jo vos dvidešimt dvejus metus trukęs gyvenimas buvo labai produktyvus. Nuo pat vaikystės, turėdamas nepaprastą talentą, Henry, kurdamas švedų kalba, tapo garsiu Suomijos rašytoju, poetu, kritiku, žurnalistu ir pasižymėjo kaip literatūros modernizmo praėjusio amžiaus trečiojo dešimtmečio kylanti žvaigždė.

Vaikystėje domėjosi technika (ypač elektrotechnika) ir norėjo tapti inžinieriumi, tačiau po truputį palinko į literatūros sritį. Vienas jo mylimiausių poetų buvo Vladimiras Majakovskis. Dar būdamas gimnazistu ir jis pradėjo kurti eiles. Tačiau tuo pat metu susidraugavo su alkoholiu. Nors Suomijoje nuo 1919-ųjų liepos buvo įvestas sausas įstatymas, tačiau vyresniųjų klasių moksleiviai ir studentai uoste iš jūreivių nesunkiai galėjo įsigyti kontrabandinio spirito. Įstojęs į Helsinkio universiteto Teisės fakultetą, Henry praleidinėdavo paskaitas, nuolat lankydavosi naktiniuose klubuose ir savo nederamais nuotykiiais restoranuose bei šokiuose įgijo nekokią reputaciją. Atsikratyti tokio gyvenimo Henry norėjo, jis net prisikalė ant sienos plakatą: „Sėdėk, velniai tave griebtų, namuose“, bet po dviejų trijų dienų su nuotykiiais vėl traukdavo linksmintis. Baigėsi viskas tuo, kad jis neišlaikė egzaminų ir buvo pašalintas iš universiteto. Tėvai labai susijaudino dėl sūnaus tokio ekstravagantiško elgesio. Oscaras Parlandas savo memuaruose pasakoja, kaip motina pardavė dalį jos vestuvėms turtingo dėdės padovanotų brangenybių, kad galėtų sumokėti buvusiam tuo metu Helsinkyje indų hipnotizuotojui To Ramai už Henry „ko-

davimą“ panaudojant hipnozę. Kai tas nepadėjo, tėvai nutarė sūnų apsaugoti nuo žalingos draugų kompanijos ir aplinkos, laikinai apgyvendindami jį Kaune, kur tuo metu jo dėdė – profesorius Vosylius Sezemanas – dėstė logiką ir filosofiją Vytauto Didžiojo universitete. Kaune mano tėvas įdarbino Henry dirbti dvi valandas per dieną Švedijos konsulate sekretoriumi.

Bet ir Kaune Henry greitai susirado linksmą kompaniją. Cituoju ištrauką iš Antano Venclovos knygos „Jaunystės atradimas“: „Po kokio mėnesio persikėliau į naują kambarį toje pat gatvėje – pas Henriką Blazą. Jis su žmona gyveno antrame aukšte, dviejuose kambariuose, trečią išnuomodavo man.

Gyventi čia buvo vienas vargas. Jau pirmąjį sekmadienį, Blazo žmonai kažkur išėjus, iš miesto parsibaladojo linksma kompanija – buto šeimininkas su Kaune gyvenančiu suomių poetu Henry Parlandu, labai ramiu vaikinui, kuris tylumo ir mandagumo neprarasdavo netgi būdamas girtas, ir dar pora gerų vyrų. Vienas iš jų, blaivesnis, pareiškė, kad jie atėjo čia, nes Parlandas blogai jaučiasi ir nenorįs miegoti, o miegoti jam reikia būtinai. Valgomajame Parlandą per prievartą paguldė ant kušetės ir įprašė mane žiūrėti, kad jis niekur nepabėgtų. Kai grįš Blazienė, reikės paprašyti ją, kad ji svečiui išvirtų juodos kavos. Svečias pagaliau aprimo, o atėję vėl rengėsi į miestą. Iš lauko namai buvo remontuojami ir apstatyti pastoliais. Blazui šovė į galvą mintis išeiti ne pro duris, o nusileisti iš antro aukšto, ir jis, apsikabinęs vinių prikalinėtą sienojų, taip ir padarė. Žmonos pasiūdintas naujas kostiumas keliose vietose, vinių perplėštas, staiga išsivėpė. Bet Blazas į tai nekreipė jokio dėmesio ir su draugais, tvarkingai išėjusiais pro duris, dainuodamas nužygiavo dar linksmesnis. O Parlandas užsimerkęs ramiai alsavo, sau po nosia kažką vokiškai murmeldamas apie *die europäische Kultur*. Išėjau į savo kambarį. Kai po valandos

Marija Sezeman su dukra Ida Marie ir anūkais Oscaru, Ralfu, Henry ir Hermannu Parlandais. Asmeninis autoriaus archyvas

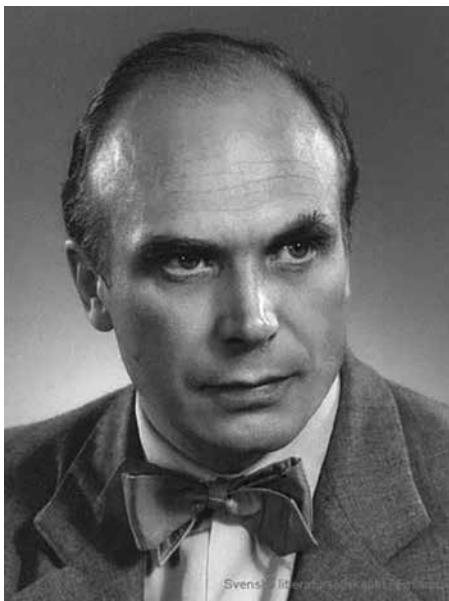
grįžau, pamačiau, kad jis iš balkono įtempė ir skersai per visą kambarį pastatė ilgą neobliuotą lentą, o pats stovėjo balkone ir vieną po kitos griebdamas dar likusias Blazienės gėles su vazonais mėtė jas tiesiog į gatvę. Mėginau jį užkalbinti. Bet jis kalbėti nebuvo nusiteikęs ir labai rimtai dirbo savo darbą toliau. Žemyn nuleidęs paskutinį vazoną, Parlandas grįžo į kambarį, nuo staliukų ir palangių rankiojo vazonus, nešė ir mėtė laukan...“

Tačiau Henry greitai suprato, kad taip tęstis ilgai negali. Jis tarytum prasiblaivino: tam padėjo ir dėdės finansinė kontrolė, ir labai aukštos alkoholio kainos, ir tai, kad Henry Kaune sutiko mylimąją – baleriną Verą Sotnikovą (1903–1973). Be abejo, šitai teigiamai paveikė ir jo kūrybą. Kaip tik Kaune jis parašė kritinius straipsnius apie režisierių Sergejaus Eizenšteino ir Vsevolodo Pudovkino filmus, priešindamas juos savo atsiliepimuose komercinės JAV kinematografijos ypatumams, taip pat pateikė Jevgenijaus Vachtangovo ir Vsevolodo Mejerholdo pjesių bei Vladimiro Majakovskio poezijos kritinę apžvalgą.

Kaune Vosylius Sezemanas supažindino Henry su žymiu istoriku bei religijos filosofu Levu Karsavinu ir dailininku Mstislavu Dobužinskiu, kuris anksčiau dirbo Maskvos, Paryžiaus ir Londono teatruose.

Vera Sotnikova turėjo puikų išsilavinimą, buvo literatūros ir meno garbintoja ir gera Levo Karsavino pažįstama. Ji dėstė universitete literatūrą, vedė baleto užsiėmimus Žydų teatre, dalyvavo profesoriaus Balio Sruogos teatro seminaruose. Anksčiau Vera mokėsi baleto Peterburge ir buvo pažįstama su tokiom rusų literatūros garsenybėm kaip Aleksandras Blokas, Ilja Orenburgas, Sergejus Jeseninas. Aišku, kad Henry su ja bendrauti buvo įdomu, ir nors Vera buvo penkeriais metais vyresnė už Parlandą, jų jausmas buvo abipusis. Ji mokė Henry prancūzų kalbos, kartu su juo skaitydavo Andrė Gide'o, Stendhalio, Marcelio Prusto veikalus. Parlandas mokėsi ir lietuvių kalbos pas Vosyliaus Sezemano buto šeimininkės sūnų Dmitrijų Márkovičių. 1929-ųjų pavasarį „Soderstrom & Co“

Oscar Parland. <https://elmerinfo.net>

išleido Parlando eilėraščių rinkinį „Idealų išpardavimas“, o tų pačių metų rudenį jo apysaka „Aš ir mano tėvo akiniai“ buvo įtraukta į keturiolikos geriausių studentiškių novelių rinkinį. 1929–1930 metų žiemą Parlandas mažiau kūrė eilėraščių, bet daugiau laiko skyrė romanui „Sudužo“ užbaigti. Be to, parašė keletą esė, kuriose plėtojo formos ir turinio santykio problemą, remdamasis rusų formalistų teorija, nagrinėjo mados, kino bei karo filosofines pažiūras, kritiškai apžvelgė keletą karo romanų. Vienoje iš esė – „Mūsų laikotarpio veidas“ – Parlandas recenzuoja Freiburgo mokyklos danų filosofo Broderio Kristianseno mokslo darbus. Turint omenyje, kad Freiburgo universitetas anais metais buvo Husserlio fenomenologijos centru, galima tik stebėtis jaunojo Henry talento.

Henry likimas buvo tragiškas. Jo romano herojė – Henry mylimoji mergina Ami – mirė nuo skarlatinės, ir Henry kalbasi su ja žiūrėdamas į jos nuotraukas. Ir mergina, sakytum, pasikvietė Parlandą pas save, o gal ir atkeršijo jam dėl romano su Vera Sotnikova: Henry suserga ta pačia liga ir miršta. Nepadėjo net ir dėdės Vosyliaus Sezemano sukviestas gydytojų konsiliumas – jaunojo rašytojo modernisto gyvybės išsaugoti nepavyko.

Tuo metu Helsinkyje Oscaras grįžo namo iš koncerto po vidurnakčio. Motina gulėjo lovoje, bet nemiegojo. Pasakė, kad tėvas nubėgo pas namų šeimininką dėl tarptautinio telefono skambučio (nuosavo telefono šeima neturėjo). Staiga įbėgo tėvas persikreipusiu nuo raudų veidu, griuvo prie žmonos lovos ant kelių ir sušuko: „Tibu, Tibu! Enčikas mirė“. Ši baisi žinia neigiamai atsiliepė Idos Marie sveikatai – ji išprotejė. Ji neigė sūnaus mirtį. Ji matė tarsi du Henrius: mažąjį Enčiką ir didelį Enį. Abu nuo jos slapstėsi, bet buvo gyvi ir kažkur netoliese judėjo. Ji girdėjo kažkokius ją smerkiančius balsus. Iki pat savo mirties 1942 metais ji taip ir neatsigavo. Matyt, motinos liga paskatino Oscarą pasirinkti psichiatrijos gydytojo specialybę. Mano tėvas, norėdamas kiek padėti savo sesei, iš dalies apmokėdavo jos gydymą. Oswaldas Parlandas beviltiškai laukė savo žmonos pasveikimo septynerius metus, o po to vedė jos pusseserę Ellą Sesemann. O Vera Sotnikova, praėjus septyneriems metams po Henry mirties, ištekėjo už poeto modernisto ir rašytojo lietuvio Henriko Radausko ir emigravo su juo per Vokietiją į JAV. Mirė Čikagoje 1973 metais. Henry Parlandas buvo palaidotas Kaune Senųjų kapinių (dabar Ramybės parkas) liuteronų sektoriuje, o kapo vieta liko nežinoma.

Jauniausias brolis Hermannas Nicolajus Victoras Parlandas gimė 1917 metų sausio 16 dieną Vyborge. Vaikystėje jo brolis Oscaras mėgdavo erzinti Hermanną, o Henry jį užsto-davo, todėl iš visų brolių Hermannas labiausiai mylėjo vyriausiąjį. Kitaip nei broliai, Hermannas vienintelis susiejo savo gyvenimą ne su literatūra, o su techniniais mokslais – tapo tiksliosios mechanikos specialistu, apgynė disertaciją ir dirbo šios disciplinos profesoriumi iki 77 metų Tamperės universitete.

Su juo susipažinau 1963-ųjų vasarą, kai Suomijos giminaičiai atvyko į Peterburgą (tuo metu Leningradą). Pasimatyti atvažiavau kartu su motina, o iš Maskvos atvyko dar mano brolis Aleksejus su žmona Olga. Suomiai gerai šnekėjo rusiškai, tad bendrauti buvo lengva ir smagu. Hermannas labai gerbė ir mylėjo mano tėvą Vosylių Sezemaną ir, kaip ir kiti broliai, vadindavo jį *Önkel Tutti*. Po tėvo mirties jis tą meilę nukreipė visai mūsų šeimai. Ilgą laiką su Hermannu tik susirašinėjome,

nes aplankyti gimines Suomijoje Brežnevo laikais buvo neįmanoma. Pirmą kartą apsilankiau Suomijoje tik 1987-aisiais, kai prasidėjo Gorbačiovo „perestrojka“. Po to pasimatydavom dažniau: Hermannas nepriklausomoje Lietuvoje buvo gana dažnas svečias. Tačiau su Lietuva jį siejo ne tik giminytė su Vilniaus Sezemanais, bet ir visam gyvenimui išsaugotas atminimas ir meilė savo broliui Henry. Hermannas dalyvavo visuose renginiuose Kaune, skirtuose Henry atminimui, būtent: Petro Palilionio iniciatyva 1997 metais Lietuvos rašytojų sąjungos organizuotame seminare; 2008 – iškilmingame vakare Maironio namuose, skirtame Henry Parlando šimtmečiui; 2009 – memorialinės lentos (su įrašu lietuvių, suomių ir švedų kalbomis: „Šiame pastate, buvusiam Švedijos konsulate, 1930 m. dirbo Suomijos švedas rašytojas Henris Parlandas“) ant Antano Žmuidzinavičiaus muziejaus pastato (V. Putvinskio g. 64) atidengimo ceremonijoje, parengtoje Suomijos ir Švedijos ambasadų Lietuvoje iniciatyva.

Man būnant Suomijoje Hermannas parodė daug įdomių istorinių šios šalies vietų ir gražių vietovių: egzotiškas Alandų salas, unikalias Kuopijo muziejaus ortodoksų ikonas, Imatros krioklį, Hutakoski kaimo vietovę. Aplankėme ir salas prie Hanko, kuriose ant uolų liko įamžinti Sesemannų protėvių vardai.

Hermanną labai domino istorija, geografija, kartografija. Dabartinio Vyborgo gyventojai gerai pažinojo profesorių Parlandą. Jis dažnai aplankydavo gimtąjį miestą ir skaitė jame istorines paskaitas: apie Šiaurės karo paslaptis, apie Vyborgo pilies istorinius ypatumus ir pan. Jis papasakojo ir visai mūsų šeimai įdomias Sesemannų protėvių bei kitų giminių istorijas ir nuotykius. Savo pasakojimus papildydavo senaisiais žemėlapiais, susiedavo su istoriniais įvykiais, o mūsų tuo metu mažamečiai anūkai išsižioję atidžiai klausydavosi.

2017-aisiais Hermannas atšventė savo šimtmetį. Išskilmėse dalyvavome kartu su žmona Julija, o mūsų dovana buvo tradicinė lietuviška nuaušta jubiliejinė juosta su užrašu: „Hermanui – 100 – nuo Vilniaus Sezemanų“. Kiek pavėluotai, 2018-aisiais, Hermannui buvo įteiktas aukščiausias Suomijos vyriausybės apdovanojimas – Baltosios Rožės ordinas. O šįmet birželio 12 dieną, eidamas 103 metus, Hermannas, paskutinis iš keturių brolių Parlandų, mirė.

Hermannas, Oscaras ir Ralfas Parlandai. Helsinkis. 1992.
Asmeninis autoriaus archyvas

Stasys Skrodenis, Petras Palilionis, Hermannas Parlandas ir Georgijus Sezemanas (sėdi). Seminaras, skirtas Henry Parlando atminimui. Kaunas. 1997. Asmeninis autoriaus archyvas

Apibendrinant galima pabrėžti ne tik Henry ir Hermano, bet ir kitų Vosyliaus Sezemano giminių ryšį su Lietuva. Štai inžinierius Oswaldas Parlandas dalyvavo geležinkelio ruožo Vilnius–Gardinas tiltų statyboje, o pastoriaus Carlo Baeckmanno tarnybos vietos buvo visai šalia Lietuvos – kaimyninėje Latvijoje ir Baltarusijoje.

Georgijus SEZEMANAS

1. А.М. СЕМЁНОВА-ТЯН-ШАНСКАЯ. Записки о пережитом. – Санкт-Петербург: Из-во ООО «Анатолия», 2013, с. 339.
2. Oscar PARLAND. Kunskapoch inlevelse. Essäer och minnen. – Lovisa: Östra Nylands, 1991, 286 p. (švedų k.).
3. Selma BAECKMANN. Auscüge aus dem Tagebuch. 1864 –1865. – (vokiečių k., 42 mašinėle spausdinti puslapiai).
4. Михаил КОСТОЛОМОВ. Нам ведь доступен выбор. Очерк серии «Wiborgiana. Имена и судьбы». <https://vk.com/wall38170585?offset=1200>
5. Школа Карла Мая. Карл Леберехт Бекман. http://www.kmay.ru/sample_pers.phtml?n=12658
6. Stasys SKRODENIS. Ralf Thomas Friedrich Parland. <https://www.vle.lt/Straipsnis/Ralf-Thomas-Friedrich-Parland-2238>
7. Antanas VENCLOVA. Jaunystės atradimas. – Kaunas: Šviesa, 1981, p. 499.

Hermannas Parlandas ir Georgijus Sezemanas deda gėles prie paminklo Kauno Ramybės parke, kur palaidotas Henry Parlandas. Asmeninis autoriaus archyvas

